

ไทใหญ่คือใคร

ไทใหญ่คือใคร

“ไทใหญ่” คือ คำที่คนไทยใช้เรียกชื่อชนชาติหนึ่งในเขตตอนเหนือของประเทศไทย คนไทยภาคกลางในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยารู้จักไทใหญ่มากมายน้อยตั้งแต่สมัยอยุธยา เพราะปรากฏคำๆ นี้อยู่ในกฎหมายตราสามดวงในพระราชกำหนดเก่า พ.ศ. 2042¹ โดยคนไทย หรือ “คนสยาม” สามารถรับรู้ถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างพวกตนกับพวกไทใหญ่ได้ดี และสามารถบอกเล่าเรื่องราวของพวกไทใหญ่ให้แก่ชาวตะวันตกที่เข้ามาเยือนกรุงศรีอยุธยาในขณะนั้น ได้รับรู้ด้วย โดยมีบันทึกของ เดอ ลา ลูร์แบร์ ราชทูตฝรั่งเศสจากราชสำนักพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ซึ่งมาเยือนกรุงศรีอยุธยาระหว่างปี พ.ศ. 2229 – 2231 ได้ระบุว่า

“อนึ่ง ชาวสยามที่ข้าพเจ้ากล่าวถึงนี้ เรียกตนเองว่าไทน้อย คือ เขียมเล็ก ตามที่ข้าพเจ้าได้รับคำบอกเล่า ยังมีคนอื่นพวกหนึ่งซึ่งป่าเถื่อนที่สุดเรียกกันว่าไทใหญ่ คือ เขียมใหญ่ อันเป็นพวกที่อาศัยอยู่ทางเขตเขาภาคเหนือ.....”²

ต่อมาคนไทย หรือ คนสยาม ตั้งแต่สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ นิยมเรียกพวกไทใหญ่ว่า “เงี้ยว” ตามคำที่ชาวล้านนาใช้เรียกพวกไทใหญ่³ กลุ่มชนที่มีถิ่นอาศัยร่วมกับชาวไทเงิน ไทลื้อ อยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะมีภูมิลำเนาอยู่ทางตะวันตกของแม่น้ำสาละวิน⁴ และบริเวณที่ราบสูงฉานมาแต่ดั้งเดิม ในอดีตพรมแดนระหว่างรัฐฉานกับล้านนาไม่มีความแน่ชัด จึงมีการเดินทางไปมาระหว่างสองฟากฝั่ง แม่น้ำเมยและแม่น้ำสาละวิน เมื่ออังกฤษปกครองพม่า รัฐไทใหญ่ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของพม่าในชื่อว่า รัฐฉาน

¹ จิตร ภูมิศักดิ์, ความเป็นมาของคำสยาม, ไทย ลาวและขอม และลักษณะทางสังคมของชื่อชนชาติ (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดวงกมลจำกัด, 2524), หน้า 205.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 26-27.

³ อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว และเดวิด เค วัยอาจ(ปริวรรต), ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ (เชียงใหม่: ซิลค์เวอร์มบุ๊คส์, 2547), หน้า 54.

⁴ ดร.วิลเลียม คลิฟตัน คอดด์, **ชนชาติไทย**, พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฉานกิจศพ นางยี่สุ่น ภิระวัฒน์ 15 มกราคม 2513 (กรุงเทพมหานคร: บริษัทกรุงเทพวัฒนะภูมิ จำกัด, 2513), หน้า 35.

ชาวไทใหญ่ในพิธีแห่ของพารา
จังหวัดแม่ฮ่องสอน ปี 2550
ภาพ: วรลัญจก์ บุญยสุรัตน์

อย่างไรก็ตามมีแต่คนล้านนาและไทยเท่านั้นที่ใช้คำว่า “เงี้ยว” หรือ “ไทใหญ่” ในขณะที่ชาวพม่าซึ่งมีความใกล้ชิดกับชาวไทใหญ่เหล่านี้เช่นกัน กลับเรียกพวกนี้ว่า “ชาน” (ฉาน)⁵ ต่อมาชาวอังกฤษที่เคยมีอำนาจปกครองพม่าระหว่างปี พ.ศ. 2429-2491 ก็รับเอาคำว่า “ชาน”(ฉาน) นี้ไปเผยแพร่จนกลายเป็นที่รู้จักกันทั่วไป

ในส่วนของกลุ่มชนที่ถูกเรียกว่า “ไทใหญ่” “เงี้ยว” หรือ “ชาน” (ฉาน) นั้น พวกเขากลับไม่ได้เรียกตัวเองด้วยคำเหล่านี้เลย พวกเขาเรียกตัวเองว่า “คนไท” (คนไต)⁶ และจากข้อสังเกตของผู้ที่ได้รับการนับถือว่าเป็นผู้ที่รู้เรื่องไทใหญ่ดีกว่าคนอื่นๆ อาทิ ดร. กุชชิง นั้น ได้กล่าวไว้ว่า

“...พวกชานเป็นคนมัธยัสถ์ มีภูมิปัญญาอยู่แถบภูเขา สิ่งที่เป็นในการครองชีพจึงไม่ค่อยอุดมสมบูรณ์ เหมือนคนอยู่บนที่ราบตอนปากน้ำอิระวดี หรือเจ้าพระยา ไทยตะวันตกเพาะปลูกเก่ง แต่ค้าขายยิ่งเก่งไปกว่าอีก จึงสามารถหาอาหารและเครื่องใช้อื่นๆ ที่ไม่มีในถิ่นของตนเองได้ บ้านของคนชั้นผู้ดีสะอาดและน่าอยู่ยิ่งกว่าพวกพม่าชั้นเดียวกัน โดยเหตุที่พวกชานรักเสรีภาพมาก แต่ชอบอิจฉาริษยาและพยายาม จึงทำให้เกิดความแตกแยกกันเอง ทั้งในทางการเมืองและการสมาคม ในเวลารบก็มักโหดร้ายทารุณ ไม่ฆ่าเฉพาะผู้ชาย แต่ฆ่าผู้หญิงและเด็กที่ตกเป็นเชลยด้วย ในยามสงบเป็นคนร่าเริง เป็นเจ้าบ้านที่ดี โอบอ้อมอารี พร้อมทั้งช่วยเหลือผู้อื่นทุกเมื่อ ค้ำชูอุปนิสัยไม่ชอบอยู่ห่างของพวกไทยตะวันตกนี้แหละ ได้ทำให้บ้านช่องเคหะสถานต่างๆ ในดินแดนของเขา ต้องเปลี่ยนแปลงโยกย้ายกันอยู่เสมอมิได้ขาด ฉะนั้น พลเมืองในเขตหนึ่งๆ จึงมีมากที่ไม่ใช่พวกที่เกิดในเขตนั่นเอง...”⁷

⁵ ได้มีการวิเคราะห์คำว่า “ชาน” หรือ “ฉาน” นี้ ก็คือคำเดียวกับคำว่า สยาม หรือ ชาม (กร่อนมาจากคำว่า ฉะยาม ที่เป็นการออกเสียงอย่างสันสกฤต) หากแต่ออกเสียงเพี้ยนตามชาวพม่าที่ออกเสียงม.สะกดเป็นแม่กน คำว่า ชามจึงกลายเป็น ชานไป ดู จิตร ภูมิศักดิ์, ความเป็นมาของคำสยาม, ไทย ลาวและขอมฯ, หน้า 2-4.

⁶ ดร. วิไลยม คลิพตัน คอคดด์, เรื่องเดิม, หน้า 35 และสมพงษ์ วิทยศักดิ์พันธุ์, ประวัติศาสตร์ไทใหญ่ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์ จำกัด, 2544), หน้า 3.

⁷ ดร. วิไลยม คลิพตัน คอคดด์, เรื่องเดิม, หน้า 39-40.

คำเรียกขานชาวไทใหญ่

ไทใหญ่จัดอยู่ในกลุ่มคนที่พูดภาษาไท-กะได (Tai-Kadai Language Family) คำขึ้นต้นกลุ่มชาติพันธุ์ว่า “ไท” หรือ “ไต” นั้นมีมาก สามารถจำแนกกลุ่มด้วยการเพิ่มคำขยายเช่น ไทดำ ไทแดง ไทขาว ไทใต้ ไทเหนือ เป็นต้น ชาวไทยเรียกตนเองว่า “ไทย” แต่ชนชาติอื่นจะเรียกชื่อเราว่า “เสียม” “เซียม” และเรียกประเทศว่า “สยาม” เฉกเช่นเดียวกับชาวไทใหญ่ที่ชนชาติอื่นเรียกชื่อแตกต่างกันไป เช่น

- พม่าเรียกว่า “ชาน” หรือ “ฉาน” ซึ่งเป็นต้นเค้าให้ชาวตะวันตกเรียกคนไทยใหญ่ในเวลาต่อมา
- ชาวคะฉิ่น หรือ จิงโป เรียกว่า “อะชาม”
- ชาวอาซาง ชาวปะหล่อง และชาวว้าเรียกว่า “เซียม” คำทั้งหมดนี้มาจากรากเหง้าของคำเดิมคือ “สยาม” สาม หรือ “ชาม” ทั้งสิ้น
- ชาวจีน (ฮั่น) มีวิธีเรียกชาวไทใหญ่ที่แตกต่างออกไป คือ ใช้คำที่แสดงลักษณะของชนชาติมาขนามนาม เช่น เรียกว่า พวกเสี้ยวขาว (ป๋ายยี่) พวกพันทอง (จินจื่อ) พวกพันเงิน (หยินจื่อ) พวกพันดำ (เฮยจื่อ) และยังมีชื่ออื่นๆ เช่น เหลียว หลาว หมางหมาน พวกเยว่ร้อยเต่า และหี เป็นต้น ในสมัยต่อมาชาวจีนมักเรียกชาวไทใหญ่ในจีนว่า “ไทนา” หรือ “ไทบก” และเรียกชาวไทใหญ่ในพม่าว่า “ไทยน้ำ” (สุยไต)
- ชาวไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในพม่า เรียกชาวไทใหญ่ที่อยู่ในเขตประเทศจีนว่า “ไทแจ๋” หรือ “ไทจิน” เพราะรับเอาอิทธิพลวัฒนธรรมจีนหลายอย่าง เช่น การพูดภาษาจีนได้ การกินอาหารด้วยตะเกียบ การตั้งบ้านเรือนแบบคิด้พื้น การแต่งกาย เป็นต้น ในขณะที่ชาวไทใหญ่ในจีนมักจะเรียกตนเองว่า “ไทเหนือ” ด้วยถือเส้นเขตแม่น้ำคง(สาขาของแม่น้ำสาละวิน)ว่าตนอยู่เหนือแม่น้ำ
- ชาวไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในจีน เรียกชาวไทใหญ่ในพม่าว่า “ไทใต้” และยังเรียกชื่อออกเป็นกลุ่มตามชื่อเมือง เช่น ชาวไทใหญ่เมืองมวจะถูกเรียกว่า “ไทมว” หากเป็นเมืองอื่นๆจะเรียกว่า ไทเมืองวัน ไทเมืองซอน ไทเมืองหล้า เป็นต้น แต่ก็มีบางเมืองที่ไม่ใช่คนไทใหญ่ แต่ก็ได้รับเรียกชื่อว่าเป็นคนไทใหญ่ด้วย เพราะได้ติดต่อกับคนไทใหญ่มานานจนพูดภาษาไทใหญ่

ได้และรับอิทธิพลพุทธศาสนาเช่นเดียวกับคนไทใหญ่ เช่น ไทเมืองสา
ซึ่งเป็นชาวอาซาง ชาวไทใหญ่จะเรียกว่า “ไทสา” หรือ “ไทคอยหมาย”
และในภาคเหนือของพม่า ยังมี “ชาวไทคำตี้” ที่ยังคงใช้ช้างไถนา

- ชาวไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในรัฐอัสสัม ประเทศอินเดีย มีการเรียกชื่อกลุ่มชน
ที่มีภาษาและวัฒนธรรมใกล้เคียงกับชาวไทใหญ่ ว่า ไทอาหม ไทฟาเก
ไทคำยั้ง ไทโนรา ไทอ้ายตอน ไทตรง เป็นต้น ทั้งนี้ไทใหญ่ใน
อาณาจักรเวสาลี(อาหม) มีเชื้อสายมาจากเจ้าเสือก่อฟ้า กษัตริย์ไทใหญ่
เมืองกอง ในพม่า

ขุนทีเจ้าฟ้าเมืองป้อน

ภาพ: ปราณี ศิริธร, เหนือแคว้นแดนสยาม

ถิ่นที่อยู่ของชาวไทใหญ่

ชาวไทใหญ่ส่วนมากมีถิ่นอาศัยอยู่ทางด้านตะวันตกของแม่น้ำสาละวิน มีชุมชนกระจายจากบริเวณด้านตะวันตกเฉียงใต้ของมณฑลยูนนาน สาธารณรัฐประชาชนจีนเรื่อยมาจนถึงบริเวณรัฐชานของพม่าบางส่วนเลยเข้าไปอยู่ในเขตแดนรัฐอัสสัม ประเทศอินเดีย

สภาพภูมิประเทศเต็มไปด้วยภูเขาสูงชัน เป็นแนวเทือกเขายาวเหนือจรดใต้ ยังเป็นแนวปราการธรรมชาติที่สามารถปกป้องและชะลอการรุกรานจากภายนอกได้เป็นอย่างดี และด้วยความเป็นเขตหัวเมืองที่อยู่ห่างไกลปราศจากการควบคุมโดยตรง ทำให้บ้านเมืองของคนไทใหญ่มีโอกาสพัฒนาตนเองให้เป็นอิสระได้เป็นระยะๆ

ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดการแบ่งแยกชาวไทใหญ่ คือ การประชิดในสงครามจีนกับพม่า เพราะถิ่นที่อยู่ของชาวไทใหญ่เป็นหัวเมืองชายแดนของอาณาจักรสำคัญทั้ง 2 แห่งภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มานับแต่อดีต และหลังจากที่พวกยุโรปตะวันตกเข้ามาแข่งขันกันล่าอาณานิคมในภูมิภาคเอเชียเมื่อช่วงพุทธศตวรรษ 24-25 ส่งผลให้เมืองไทใหญ่ทั้งหลายต้องถูกแบ่งแยกออกจากกันอย่างถาวร เมื่อบรรดาผู้ปกครองพื้นเมืองในภูมิภาคนี้ ยินยอมให้มีการปักปันเขตแดนเพื่อรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ของเจ้าอาณานิคมตะวันตกเหล่านั้น

จากการขีดเส้นแบ่งพรมแดนในเขตภูมิภาคเอเชีย ส่งผลให้อาณาบริเวณที่ชาวไทใหญ่อยู่อาศัยมาช้านานต้องถูกแบ่งแยก และผู้คนได้อพยพกระจัดกระจายไปในหลายๆ ประเทศ⁸ ดังนี้

1. ประเทศพม่า หรือ เมียนมาร์ ชาวไทใหญ่อาศัยอยู่ในเขตรัฐชาน (ฉาน) ทางพม่าตอนเหนือ มีเมืองไทใหญ่มากมาย เช่น เมืองแสนหวี⁹ ลีป้อ น้ำคำ หมู่เจ เมืองนาย เมืองปิ่น เมืองของห้วย เมืองต่องจี เมืองกาเล เมืองยาง เมืองมิด ฯลฯ

2. ประเทศจีน มีชาวไทใหญ่จำนวนมากอาศัยอยู่ที่บริเวณด้านตะวันตกเฉียงใต้ของมณฑลยูนนาน มีเมืองไทใหญ่ได้แก่ เมืองม่าว เมืองวัน เมืองหล้า เมืองดี เมืองซอน เจฝาง เมืองฮิม เมืองกิ่งม้า เมืองดิ่ง เมืองแจ๊ง(แสง) เมืองบ่อ(เซียงกู่) เมืองเมื่อง ฯลฯ

3. ประเทศไทย บริเวณภาคเหนือที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน และกระจายอยู่ตามจังหวัด เชียงราย เชียงใหม่

⁸ สมพงศ์ วิทยศักดิ์พันธุ์, เรื่องเดิม, หน้า 6-7

⁹ คำว่าแสนหวี มีที่มาของคำจากหลายแห่ง เช่น คำานดั้งเดิมที่บ้านเจ็ดตอง เมืองเมว ว่ามีสองฝั้วเมียทำสวนกล้วยอยู่ริมน้ำมา กล้วยตกเครือออกมามีลูกถึงแสนหวี หรือ มาจากภาษาจีน ว่า Xuanwei แชวนเว่ย อันเป็นนโยบายการปกครองของจีนที่เริ่มในสมัยราชวงศ์หยวนที่แต่งตั้งข้าหลวงซึ่งเป็นหัวหน้าชนกลุ่มน้อยเป็นผู้ดูแลต่างพระเนตรพระกรรณของฮ่องเต้, ดูเพิ่มเติมใน เรณู วิชาศิลป์, พื้นเมืองแสนหวี ฉบับหอคำเมืองใหญ่, (เชียงใหม่: สำนักพิมพ์ซิลค์เวอร์ม, 2550), หน้า 2-3.

4. ประเทศอินเดีย ในเขตรัฐอัสสัม โดยเฉพาะที่ตำบลคิซังปานีในแขวงเมืองสิพพ
 สากร¹⁰ และอรณาจลประเทศ

5. ประเทศลาว ไทใหญ่อาศัยอยู่ทางภาคเหนือจำนวนหนึ่ง เช่นกัน

ฉะนั้น ชาวไทใหญ่ในปัจจุบัน จึงอยู่ในสถานะ “ชนกลุ่มน้อย” ของประเทศต่างๆ ที่
 กล่าวมาข้างต้น ถึงแม้ว่าในบางพื้นที่ เช่น รัฐชาน(ฉาน) ในประเทศพม่า ชาวไทใหญ่จะมีจำนวน
 มากและมีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง แต่ก็ได้รับสิทธิเป็นเพียงรัฐหนึ่งในประเทศเท่านั้น แม้แต่ ชาว
 ไทใหญ่ในสาธารณรัฐประชาชนจีนซึ่งได้รับสิทธิจัดตั้งเขตปกครองตนเอง แต่อำนาจการปกครอง
 สูงสุดก็หาได้ตกอยู่ภายใต้การควบคุมของชาวไทใหญ่เองไม่¹¹

ด้วยเหตุที่ถิ่นอาศัยของชาวไทใหญ่กระจายอยู่ตามเขตชายขอบของดินแดนต่างๆ ใน
 เขตภาคพื้นทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จึงทำให้ชาวไทใหญ่มีการติดต่อสัมพันธ์กับอาณาบริเวณ
 โดยรอบได้ตลอดเวลา ความสัมพันธ์ดังกล่าวนี้มีทั้งความสัมพันธ์ทางการเมืองและความสัมพันธ์
 ทางเศรษฐกิจ โดย จีน พม่า และล้านนา (ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทยในปัจจุบัน) เป็น
 ดินแดนที่ชาวไทใหญ่มีการติดต่อด້วยอย่างสม่ำเสมอมาแต่อดีต

ชายไทใหญ่บ้านปางหมู จังหวัด
 แม่ฮ่องสอน เตรียมของมาทำของ
 พารา
 ภาพ: ฐาปกรณ์ เครือระยา

หญิงชาวไทใหญ่
 บ้านท่าล้อ จังหวัดแม่ฮ่องสอน
 ภาพ: ฐาปกรณ์ เครือระยา

¹⁰ จิตร ภูมิศักดิ์, เรื่องเดิม, หน้า 1.

¹¹ จิตร ภูมิศักดิ์, เรื่องเดิม, หน้า 5-6.

เรื่องราวในตำนานเกี่ยวกับคนไทใหญ่

พัฒนาการของบ้านเมืองและอาณาจักรของคนไทใหญ่ที่ได้กล่าวย้อนลงไปราว 2,000 ปี มีพัฒนาการสร้างบ้านแปงเมืองจนเป็นอาณาจักรแต่ท้ายที่สุดก็ต้องล่มสลายไป นับได้ว่าเป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ความเป็นมาที่ยาวนานของกลุ่มชาติพันธุ์นี้ได้เป็นอย่างดี แม้ว่าจะมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐาน แต่ก็อาจเกินจริงไปบ้าง คลาดเคลื่อนไปบ้าง แต่เนื้อหาทำให้คนทั่วไปทราบถึงภูมิหลังที่นำไปสู่ความเข้าใจความรู้สึกที่มีต่อสภาพทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของกลุ่มชาติพันธุ์นี้ได้เป็นอย่างดี

เนื้อความหลักซึ่งเป็นประวัติศาสตร์ของราชอาณาจักรนั้นมีความใกล้เคียงกัน โดยเฉพาะเมืองหลวงของคนไทใหญ่ และมีความแตกต่างกันบ้างเล็กน้อยในช่วงของพัฒนาการของรัฐ ดังที่ปรากฏในตำนานและหนังสือต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. พงศาวดารไทใหญ่ เล่ม 1 ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์¹² ทรงนิพนธ์ในหนังสือ ถึงตำนานดึกดำบรรพ์ของคนไทใหญ่ไว้ว่า มีชายหนุ่มคนหนึ่ง อายุ 5,000 ปี เดินทางมาจากตะวันออกเพื่อแสวงหาเนื้อคู่เป็นภรรยา และในกาลครั้งนั้นเองมีหญิงคนหนึ่งอายุ 5,000 ปีเช่นกัน เดินทางจากทางตะวันตก เพื่อหาเนื้อคู่เป็นสามีร่วมใจ ทั้งสองได้มาพบเจอกันในดินแดนตอนกลางของเมืองไทใหญ่ ได้อยู่กินด้วยกันจนเกิดบุตรชาย 8 คน บุตรี 7 คน ทั้งหมดเป็นต้นตระกูลของคนไทใหญ่สืบลูกหลานมากมายจนถึงทุกวันนี้ บุตรชายทั้งแปดคนมีนามว่า อ้าย อ้ายยี่ อ้ายสาม อ้ายไส อ้ายโหลง อ้ายหนุ อ้ายโหนก และอ้ายนาย ต่างคนต่างแย่งชิงกันเป็นใหญ่ เกิดการทะเลาะวิวาท จึงต่างพาครอบครัวและสัตว์เลี้ยงของตนแยกย้ายกันออกไปแปดทิศ สำหรับอ้ายและอ้ายยี่นั้น เมื่อไม่สามารถปรองดองกันได้ จึงพร้อมใจกัน อัญเชิญพระราชาสองพระองค์จากทางเหนือ เพื่อมาปกครองบ้านเมืองของคนไทใหญ่ กล่าวกันว่าทั้งสององค์เป็นโอรสของขุนแสง กษัตริย์เจ้าจอมสวรรค์ ระหว่างเดินทางพบกับชายคนหนึ่งชื่อว่า แสงฝัน ได้ขอตามเสด็จมาด้วย ครั้นเดินทางมาไกลอีกหน่อย ก็พบกับชายอีกคนหนึ่งชื่อว่า สุริยา เป็นนักร้องลำนำ ก็ขอตามเสด็จมาด้วยเช่นกัน ทั้งหมดมาถึงเมืองหลวงของพวกละที่ชื่อว่า จำปूरิต ทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ของ

¹² พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์, พงศาวดารไทใหญ่ เล่ม 1 ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 2. (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2526)

หัวเมืองไทใหญ่ ทั้งสองพระองค์ได้สร้างมหานคร ณ สถานที่แห่งนั้น โดยสร้างสิ่งสำคัญสำหรับเมืองแห่งนี้ไว้ 8 อย่าง คือ ตลาด ประปา ราชินเวศน์ เกษสถาน นา สนามวาส กองพลนิกาย และถนน ทั้งสองเป็นปฐมกษัตริย์มีพระนามว่า *พระเจ้ามหาชัยราชา* และ *พระเจ้ามหาสัมพัทธราช* องค์พระเชษฐานั้นเป็นผู้ที่มีความเอาใจใส่ต่อการประกอบการเกษตรกรรม ส่วนพระอนุชาเป็นผู้ที่มีความรู้วิชาการต่างๆ พระองค์ทรงทราบที่ จำปूरิต เมืองหลวงของพวกลัวะเป็นชัยมงคลสำหรับการสร้างมหานคร เพราะเมื่อเสด็จมาถึงได้เห็นศิลาจารึกก้อนหนึ่งที่เทพดาได้จารพระราชประเพณีสำหรับการปกครองบ้านเมืองไว้รอแล้ว บรรดาเหล่าเจ้าฟ้าของหัวเมืองไทใหญ่ทั้งหมดล้วนแต่สืบเชื้อสายมาจากพระราชาทองสองพระองค์นี้ ส่วนเสนาอำมาตย์ของเหล่าบรรดาเจ้าฟ้านั้นก็เป็นผู้ที่สืบสายมาจากแองโกลและสุริยาเหมือนกัน ส่วนคนไทใหญ่นั้นต่างเป็นลูกหลานที่เกิดจากบุตรชายทั้งแปดที่ต่างแยกย้ายกันไปสร้างบ้านเมืองของแต่ละคน

2. **ตำนานคนไต** ของมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์กล่าวว่าหลักฐานเรื่องเชื้อชาติไทใหญ่ว่ามีผู้ค้นพบในตำนานของจีน 3 ครั้งคือ

ครั้งแรก ครูหลวงลาซุเปอริได้ค้นพบว่าในสมัยพระเจ้าแผ่นดินจินทรงพระนามว่า“ยู” ครองราชย์ก่อน พ.ศ 1665 ปี ได้แผ่อาณาเขตไปทางทิศใต้ ไปติดกับชนชาติหนึ่งชื่อว่า “ต้ามุง” เป็นอาณาจักรใหญ่ไม่สามารถจะรุกรานได้ และยังไปติดต่อด้วยและเรียกพวกนั้นว่า “ใหญ่”

ครั้งที่สอง ในสมัยพระเจ้าแผ่นดิน “ฮา” ได้ส่งราชทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีหลายครั้งกับอาณาจักรปา ซึ่งเป็นเมืองหวงของพวกไทใหญ่ ราวก่อน พ.ศ. 1428

ครั้งที่สาม ในสมัยพระเจ้าแผ่นดิน “กา” ได้เกิดกบฏแย่งสมบัติขึ้น พระเจ้ากาได้หนีไปพึ่งพวกไทใหญ่ราวก่อน พ.ศ. 1327 ปี ยุคนั้นอาณาจักรไทใหญ่รุ่งเรืองมากแม้กษัตริย์จีนก็หนีไปพึ่งอาศัยได้ ด้วยเหตุนี้คนไทใหญ่สมัยก่อนจึงมีความเชื่อว่า

1. น้ำ ดิน หิน ผา อันจินปกครองอยู่ทั่วกันนี้เคยเป็นของไทใหญ่มาก่อน แต่ไม่เขียนหลักฐานไว้ลูกหลานไว้ให้ลูกหลานได้ศึกษา
2. คนไทใหญ่มีความเจริญมาก่อนจีน ประชาชนชนต่างอยู่รวมกันด้วยความสงบร่มเย็น

3. คนไทใหญ่มีอาณาจักรมั่นคงแข็งแรง ต่อมาได้แตกแยกเป็นหลายกลุ่ม หลายพวก ไม่สามัคคีกันเหมือนเดิม จึงพ่ายแพ้แก่จีน ต้องถอยร่นหนีไป แสวงหาอาณาจักรใหม่

3. **ตำนานและพงศาวดารตั้งบ้านเมืองของคนไต** มีเรื่องกล่าวถึงพระเจ้าราชาธิราชกรุงจีนพระองค์หนึ่งทรงพระนามว่าพระเจ้าอุทิพวา (พระเจ้าโวกตี้ หรือวังตี้) พระมเหสีทรงนามว่า เกียนนะยาเทวีมหาดี(อดีดี) ประสูติพระราชธิดาพระเนตรบอด ทรงนามว่า สอสะลา เมื่ออายุได้ 12 ชันษา ปรากฏชัดว่าพระเนตรคงจะบอดสนิท ก็ต้องจับลงลอยแพ พระชนนีลอบแต่งให้คนสนิทจัดเสบียงอาหารบรรทุกสำหรับเลี้ยงขนมชีฟไปให้ด้วย ตำนานฉบับหนึ่งกล่าวต่อไปว่า แพนนั้นปล่อยลอย ณ ทะเลสาบตะลี ถูกกระแสน้ำพัดมาถึงแม่น้ำหนองแส แล้วไหลเรื่อยไปจนถึงแม่น้ำกัว (แม่เกี้ยว หรืออิระวดี) แพก็ติดอยู่ที่นั่น ราชธิดาพระเนตรบอดก็ปีนจากแพขึ้นบกซัดเซพเนจรไป มีชานานก็พบพยัคฆ์เผือกหรือขุนเสือเผือก ซึ่งเป็นสามีของนางแต่บรรพชาติ จึงก็เกิดความพิศวาสเกี่ยวพาราสิได้กับแม่นางสอสะลา จนเกิดบุตรด้วยถึงสี่องค์นามว่า เสือกอฟ้า เสือกงันฟ้า เสือกยันฟ้า และเสือกหาญฟ้า (ออกเสียงพม่าเป็น โสกอพวา โสกันพวา โสกันพวา และโสหันพวา)¹³

เมื่อกุมารทั้งสี่เจริญขึ้น นางสอสะลาาก็ให้กุมารเหล่านั้นกลับไปเฝ้าพระอัยกา คือ พระเจ้าโวกตี้ พร้อมกับประทานพระธำมรงค์อันหาค่ามิได้ เพื่อจะได้เป็นเครื่องแสดงองค์ให้เป็นที่เชื่อว่ากุมารเหล่านี้คือใคร เมื่อพระเจ้าโวกตี้ได้ทรงสดับเรื่องของแม่นางผู้เป็นมารดาและทรงจำพระธำมรงค์ได้ก็ทรงรับสี่กุมารเป็นพระหลานขวัญ กุมารทั้งสี่ได้เรียนศิลปศาสตร์วิชาการในกรุงจีน แล้วกราบถวายบังคมลาพระเจ้าโวกตี้กลับไปบ้านเมืองในเวียงแม่กัว พระเจ้าโวกตี้ได้พระราชทานข้อมแห่ราชันดาดองค์ใหญ่ มีดหนึ่งเล่มแก่องค์รอง นกยางตัวหนึ่งแก่องค์ที่สาม ส่วนองค์น้อยนั้นตรัสให้ไปขอนครที่จะครอบครองจากพญาพยัคฆ์คนราชผู้บิดา เนื่องจากสามคนพึงจะสร้างนครได้เองตามมงคลนิมิตที่พระราชทานให้เป็นของขวัญ กุมารแต่ละต่างองค์ก็กลับคืนเมือง

ในระหว่างทางกุมารองค์ใหญ่มาถึงที่ซึ่งตั้ง เมืองโมคอง หรือ เมืองคัง โดยเกิดเหตุอัศจรรย์จากฆ้องที่พระอัยกาพระราชทานมาลั่นขึ้นเองสามครั้ง กุมารก็ทราบโดยศุภนิมิตว่าสถานที่นั้นเป็นของพระองค์ จึงได้สร้างนครในมณฑลนั้น ราษฎร

¹³ ในหนังสือ 10 ของศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มีเนื้อหาในส่วนนี้ต่างกันไป คือ มีโอรส 3 องค์ ชื่อขุนอ้าย ขุนยี่ ขุนสาม ภายหลังเปลี่ยนชื่อเป็น เวียงเสื่อ

ทั้งหลายจึงเรียกนามนครนั้นในชั้นแรกว่า “เมียนกองญี่” (คำว่า เมียน ดูเหมือนจะเป็นภาษาไทยข้างตะวันตกว่า มานหรือวาน แปลว่า บ้าน) เพราะเมืองได้ล้นขึ้นกิ่งก้านวานอยู่ที่นั่น ครั้นภายหลังก็เปลี่ยนมาเป็น เมืองกอง (พม่าเรียก โมกอง ส่วนสยามเรียก เมืองคัง, เมืองนี้ปัจจุบันอยู่ในรัฐกะฉิ่น)

ส่วนอนุชาคนที่สองเดินทางต่อ จนวันหนึ่งมีดที่พระอัยกาพระราชทานถือมาก็ดหลุดออกจากหัตถ์ไปปักลงดินอยู่เห็นเป็นอัศจรรย์ จึงได้สร้างมหานครลงตรงนั้น เรียกว่า เมียนมีดญี่ (ญี่แปลว่าใหญ่) หมายความว่า บ้านมีดใหญ่ หรือเมืองมีด ซึ่งปัจจุบันยังปรากฏชื่อว่าเมืองมีด (พม่าเรียก โมเมียง)

องค์ที่สามนั้นได้ؤمنกยางมาถึงทุ่งนาฟางลอย นกยางก็ส่งเสียงร้องขึ้นกิ่งก้านปนาท พระกุมารก็สร้างพระนครที่นั่น เรียกชื่อว่า เมียนยางจี หรือ บ้านยางใหญ่ ภายหลังมากลายนามมาเป็น เมืองยาง (พม่าเรียก โมนยีน)

ส่วนกุมารองค์น้อยได้ลง มาถึงบ้านเมืองหาพระบิดา ผู้เป็นพระบิดาได้สร้างมหานครให้ เรียกนามว่า เมียนเสื่อญี่ หรือบ้านเสื่อใหญ่ ต่อมาเปลี่ยนเป็นเวียงเสื่อ (พม่าเรียก หวันโต) กลุ่มบ้านเมืองในตำนานของโอรสแม่นางสอสะลानी เชื่อว่าน่าจะเกิดขึ้นในราว พ.ศ.1481 - 1484 ตามลำดับ และมีการสืบต่อกันมาอีกหลายชั่วกษัตริย์ปกครอง

ขุนหม่อง เจ้าฟ้าเมืองมีด
ที่มา: ปราณี ศิริธร, เหนือแคว้น
แดนสยาม

4. พื้นเมืองแสนหวีฉบับหอคำเมืองใหญ่ ที่ เรณู วิชาศิลป์ ได้ปริวรรตและแปล

กล่าวว่าหลังจากพระพุทธองค์ปรินิพพานไป 1274 ปี ทำสวนกล้วยใกล้แม่น้ำเม้า บ้านเจ้ตองแห่งเมืองมวหลวง มีลูกชายชื่อ ขุนอ้าย ต่อมาได้พบรักกับนางนาคาปีพพวดีที่จำแลงกายเป็นคน และได้ไปอยู่เมืองนาคา จนถึงฤดูปอยน้ำ (นาคเล่นน้ำ) นาคาทั้งหมดต้องกลับคืนสู่สภาพเดิม แม้ขุนอ้ายจะถูกนางนาคาพาไปอยู่หอคำที่เนรมิตให้ แต่ก็จับได้ว่านางปีพพวดีเป็นนาคจำแลง จึงอยากกลับเมืองคน ซึ่งในเวลานั้นนางก็ตั้งครรรภ์อยู่ และได้บอกแก่ขุนอ้ายว่า ให้หมั้นมาคู่ที่ริมฝั่งน้ำ ตนจะนำไขของตนมาให้

วันหนึ่งขุนอ้ายก็พบไขจิงจูแลร์กษา และด้วยกลัวสัตว์จะมาทำลายไข จึงนำไปตองตึง(ใบพลวง) มาปิดไว้ จนไขแตกเป็นเด็กชายน้อยๆ แต่ไม่รู้จะตั้งชื่ออะไร จึงเรียกชื่อตามสถานที่เกิดว่า “ขุนทิงคำ” (ทิงออกเสียงในภาษาไทยใหญ่ว่า ตึง แปลว่าหนองน้ำ)

ด้วยเหตุที่เป็นลูกครั้งนี้ ทำให้ขุนทิงคำมีความสามารถต่างไปจากหนุ่มๆ ในวัยเดียวกัน เมื่ออายุ 15 ได้ขออนุญาตไปเยี่ยมตายายที่เมืองนาคา และได้รับแก้วมณีและเส้าหวายวิเศษเล่มหนึ่งกลับมา ต่อมาสามารถไปหานางปีพพวดี ธิดาเจ้าว่องเต๋หอแสงเมืองมิลิตา(ตาลีฟู) ที่หอกกลางน้ำโดยไม่ต้องใช้เรือหรือสะพาน เจ้าว่องเต๋หอแสงโปรดปรานขุนทิงคำจนส่งกลับมาปกครองเมืองมาว และได้เกณฑ์ช่างและแรงงานมาสร้างวังสำหรับอาศัยอยู่ เรียกว่า เวียงตึงขอ¹⁴

ขุนทิงคำมีโอรสชื่อ ขุนลู ต่อมาได้ปกครองเมืองแทน เมื่อสิ้นขุนโล โอรสก็ได้ขึ้นครองเมืองต่อ เมื่อสิ้นขุนโลแล้วเป็นอันสิ้นสุทธราชวงศ์ของขุนทิงคำ อันมีเวียงตึงขอเป็นศูนย์กลางการปกครอง จากนั้นมามีแต่เมืองทำหน้าที่ดูแลบ้านเมือง

5. ในพงศาวดารเมืองมาว เริ่มต้นจากแกลงดอนหรือขุนตุงคำ(ตึงคำ) ส่งโอรสสององค์คือ ขุนลูขุนโล สองพี่น้องได้สะพานทองคำลงมาจากสวรรค์พร้อมข้าราชการบริพารมาปกครองเมืองราว เมื่อ พ.ศ.1111 ชาวเมืองต่างมาต้อนรับและได้รับเสด็จให้เข้าไปปกครองเมือง การมาของขุนลูขุนโลนี้ เกิดก่อนกำเนิดขุนอ้ายแห่งบ้านเจ็ดตอง และเกิดก่อนเวียงตึงขอประมาณ 200 ปี เมื่อทั้งสองลงมาปกครองเมืองมาวได้ระยะหนึ่ง ก็มีเชื้อสายนับคร่าวเรือนมีถึงสามหมื่นหลังคาเรือน มาถึงฝั่งเมืองลา เมืองฮี เมืองฮ่า สองพี่น้องจึงได้แบ่งเมืองกัน ดังนี้

“...ขุนลูขุนโลทั้งหลาย ทั้งเจ้าทั้งข้า จึงมาพร้อมเพรียงปากด้านลาด
พูดจกกันกับเครือเจ้าเครือขุน ขุนโลนั้นให้ข้ามแม่น้ำคงไปข้างหน้า
เจ้าขุนลูจึงตัดกวักแบ่งปันเครือขุนเครือข้าแก่เจ้าขุนโลกว่าครั้งหนึ่ง
ขุนลูหลวงก็เลือกเอาเครือขุนเครือข้าครองเมืองฮีเมืองฮ่า...”

ต่อมาจากนั้นขุนลูได้สร้างเทวรูปบรรพเทวราชของทั้งสองพระองค์ องค์หนึ่งเป็นบุรุษนามว่า สูง องค์หนึ่งเป็นนารีนามว่า แสง ลงในหีบแล้วนำไปยังเบื้องประจิมทิศข้ามแม่น้ำอิวระดีไปที่ตำบลหนึ่งใกล้แม่น้ำอู๋ อันเป็นแควน้อยของแม่น้ำ

¹⁴ เรณู วิชาศิลป์, เรื่องเดิม, หน้า 89.

ชินควิน จึงยังอยู่ที่นั่นแล้วสถาปนามหานครขึ้นชื่อว่า เมืองกองเมืองของ เมืองแห่งนี้ ขุนลูได้ขยายอำนาจของตนเองไปอย่างกว้างขวาง ขุนลูมีโอรสเจ็ดองค์ และได้ส่งให้ ไปปกครองเป็นหัวเมืองที่ขึ้นต่อเมืองกอง ทำหน้าที่ส่งส่วยบรรณาการ ดังนี้ เจ้าอ้าย โทลง เป็นเจ้าฟ้าปกครองเมืองด้ากอง (ตะโก้ง) เจ้าขุนฟ้า ไปครองเมืองยาง (โมยิน) ส่ง บรรณาการม้าพันธุ์ดี 10 หลักร เจ้าขุนงู ครองเมืองละมุงไต (ไตเมืองละบง) ส่งบรรณ การช้าง 30 เชือกต่อปี เจ้ากอดฟ้า ครองเมืองโยนหลวง (เมืองยอง) ส่งทองคำเป็น บรรณาการประจำปี ขุนละ ครองเมืองกะลา (กาล) ขุนสา ปกครองเมืองอังวะ ส่ง ทับทิมเป็นบรรณาการปีละ 210 ชั่ง และขุนสู ปกครองเมืองกองต่อจากขุนลู เมืองกอง เมืองยองมีเชื้อสายของขุนลูปกครองมาถึงปี พ.ศ.1221 ได้สิ้นสุดลงโดยไม่มีทายาทสืบ ต่อในสมัยของขุนจุ่น ด้วยเหตุว่าก่อนหน้านี้นี้ทางด้านอาณาจักรเมือง มาวได้ขาดเชื้อ สายผู้ปกครองลง เหล่าบรรดาเสนาอำมาตย์ได้เดินทางมายังเมืองกองเพื่อขอ “เครื่อง เจ้า เครื่องขุน” ซึ่งขุนจุ่นได้ส่งโอรสชื่อ เจ้าคำป่องฟ้า ไปปกครองเมืองมาว ด้วยเหตุนี้ ทางด้านเมืองกองจึงขาดเชื้อเครื่องที่จะปกครองบ้านเมือง ซึ่งเหตุการณ์ในตำนานต่างๆ ล้วนไม่มีระบุไว้เช่นกัน ทางด้านอาณาจักรเมืองมาวนั้น ต่อมาได้มีสร้างเวียงแห่งใหม่ เรียกว่า เมืองเก่าเมืองหลวง สถานที่แห่งใหม่นี้เป็นศูนย์กลางการปกครองสืบต่อ เรื่อยมาอีก 332 ปี สิ้นสุดเชื้อเครื่องของขุนลูในสมัยของเจ้าแลบฟ้า (พ.ศ.1577)¹⁵

6. ตำนานไทใหญ่ ได้เล่ากำเนิดถึงหญิงชายอายุห้าพันปีที่ได้มาพบกันในเขตลุ่มน้ำ

สามสาย (โขง อีระวดี และคง) เมื่อทั้งสองได้แต่งงานกันมีลูกชายลูกสาวอย่างละแปด ซึ่งต่อมาได้เป็นคู่สามีภรรยา อยู่ต่อมาไม่นานนักพี่น้องก็เกิดทะเลาะกัน เบาะแว้งแย่งชิงอำนาจกัน พี่ชายสองจึงได้ไปเชิญกษัตริย์โอรสสององค์ของขุนแสงจากบนฟ้ามา ปกครองพร้อมนำผู้ชำนาญวิทยาการต่างๆมาด้วย

7. ตำนานแสนหวี กล่าวถึงศูนย์กลางการปกครองของคนไทใหญ่อีกแห่ง คือ เมืองแสนหวี อันเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรแสนหวีโกสัมพี พงสาวดารแสนหวีก้าวว่าเป็น

¹⁵ สมพงษ์ วิทษศักดิ์พันธุ์ ได้อธิบายประกอบไว้ว่า เรื่องเจ้าฟ้าและศักราชที่ปรากฏนั้นยังต้องมีการสอบเทียบตรวจทานต่อไป และที่สำคัญ ประเด็นที่ต้องการนำเสนอในการศึกษาประวัติศาสตร์ไทใหญ่นั้น เพียงต้องการให้เห็นการคลี่คลาย ขยายตัวของอาณาจักรเมืองกองที่แยกมาจากเมืองมาว และในที่สุดก็ได้ครอบครองอาณาจักรเมืองมาว รวมเป็นอาณาจักรเดียวกันอีกในสมัยต่อมา ดังนั้น ในแง่ความถูกต้องจึงไม่อาจสรุปว่าเป็นข้อเท็จจริงในทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับบุคคลต่างๆ และช่วงเวลาที่มีสัมพันธ์กันจริงๆ ซึ่งต้องมีการศึกษากันอีกต่อไป

อาณาจักรแรกเริ่มของคนไทใหญ่มาเป็นเวลาร่วมกว่า 2,000 ปี เนื้อหาในพงศาวดารให้เรื่องราวเกี่ยวกับอาณาจักรแห่งนี้แตกต่างกันไป บางฉบับเริ่มต้นจากการสืบสาวจุดเริ่มต้นจากขุนลูนลา (ขุนโล) ได้สะพานทองลงมา บางฉบับไม่มีแต่เริ่มต้นจากบ้านแสนแฉ่แม่เมืองเหมือนกัน ขณะนั้นไม่มีเจ้าฟ้าปกครอง¹⁶ ผู้ดูแลบ้านเมืองของคนไทใหญ่คือเผ่าเมืองทั้ง 4 ได้แก่ เผ่าเมืองท้าวเหล็กแห่งหัวตู้ เผ่าเมืองท้าวาง(ขาง) แห่งเมืองเดิน เผ่าเมืองท้าวฮวบแห่งเมืองแสนแฉ่ และเผ่าเมืองฮวบแห่งดู่มี(เสือโม) มีชื่อเรียกว่า “แสนหวีสี่เสือ แสนหวีเสือป่าดู เสืออานพู เสืออานวู และเสียมูโกสัมพีเมืองหมอกไม้ขาว” เหตุการณ์บ้านเมืองโดยการปกครองของเผ่าเมืองสันนิษฐานว่าน่าจะเริ่มในราว พ.ศ.1494 และจากความกว้างใหญ่ไพศาลที่สร้างมาแล้วแต่สมัยของขุนลูนลา ล้วนสร้างความหนักใจและภาระเกินกว่ากำลังของเผ่าเมืองทั้งสิ้นที่ต้องมารับผิดชอบ จึงได้ปรึกษารือและตกลงกันว่าจะไปหาลูกหลานของขุนลูนมาเป็นเจ้าฟ้าแห่งอาณาจักรแสนหวี ดังสำนวนว่า

“...ลูกเจ้ามีปากหนึ่ง หลานเจ้ามีเหมหนึ่ง หลานเจ้ามีหมื่นหนึ่ง หากบ้านเมืองใดไม่มีเจ้าก็จะอ่อนกันมาขอน เจือนเจ้าเครือขุนจากเจ้าขุนลูหลวงแล...”

ซึ่งต่อมาเผ่าเมืองท้าวเหล็ก เผ่าเมืองท้าวาง และชาวเมือง พร้อมด้วยบรรณาการได้เดินทางไปยังเมืองฮิมเมืองฮำ ฟังโขงเมืองลา เข้าเฝ้าเจ้าหลวงฟ้าเมืองแห่งราชวงศ์ขุนลู เพื่อขอเชื้อเจ้าขุนมาปกครองบ้านเมืองต่อไป

จากนั้นอาณาจักรแสนหวีจึงได้เชื้อเครือของขุนลูนมาปกครองบ้านเมืองอีกครั้ง คือ เจ้าหลวงไทข่าน (พ.ศ.1500) ซึ่งพระองค์ได้สร้างเวียงแสนแฉ่ (เวียงแสนเวียง) ขึ้นมาใหม่สำหรับเป็นศูนย์กลางการปกครองเมืองไททั้งหมดทั้งหมด แทนเมืองหลวงเก่า(เวียงหัวตู้) ที่ยังคงให้เผ่าเมืองทั้งสี่ดูแลต่อไป ส่วนเมืองที่ขึ้นตรงต่อเวียงแสนแฉ่ ได้แก่ สีป้อ เมืองตุง เมืองเคอ เมืองกั้ง ไลค่า เมืองหนอง เมืองสู้ เมืองจาง เมืองห่าง เมืองเดิน เวียงเหล็ก และเมืองมาด เมืองต่างๆเหล่านี้สามารถหาทำเลที่ตั้งได้ในปัจจุบันนี้ ส่วนใหญ่อยู่ในรัฐฉาน ประเทศเมียนมาร์ ในยุคเดียวกันนี้ในราชอาณาจักรพุกาม ตรงกันกับรัชสมัยของพระเจ้าอโนรธา พระองค์ได้เดินทัพไปหา “ช่วยต่อเงาแสง” หรือพระเจ้าวแก้ว อันเป็นพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้าที่เมืองด้าเหล็ก ครั้งนั้นพระองค์ได้แะเมืองมาว เจ้าฟ้าหลวงห่มเมืองขณะนั้น ได้ยกเม่นางเจ้ามอนละ

¹⁶ สมพงษ์ วิทษศักดิ์พันธุ์ ได้อธิบายประกอบไว้ว่าการปกครองมีความหมายสองอย่าง คือ เคยมีเจ้าฟ้าปกครองมาก่อน แต่สิ้นราชวงศ์ หรือเป็นการเริ่มตั้งบ้านตั้งเมืองใหม่ ซึ่งยังไม่มีเจ้าฟ้าปกครอง เนื่องจากว่าพงศาวดารแต่ละฉบับให้ความหมายต่างกันไว้เช่นนั้น

ให้เป็นนางสนมของพระเจ้าอโนรธา นับเป็นความสัมพันธ์ทางการเมืองกับอาณาจักรพุกามที่มีความรุ่งเรืองอยู่ในลุ่มน้ำอิระวดี ความดังกล่าวนี้มีบันทึกในประวัติศาสตร์พม่าด้วยเช่นเดียวกัน

ภายหลังจากการสิ้นเจ้าหลวงไทข่านแล้ว อาณาจักรแสนหวีเวียงแสนเจ้าเริ่มส่อให้เห็นถึงความแตกแยกของเชื้อสายเครือขุนกันเอง เนื่องจากเกิดการแบ่งชั้นและการลำดับอาวุโส ตลอดจนความใกล้ชิด ไม่ยอมกันในการที่ได้ไปปกครองเมืองต่างๆ ซึ่งมีลำดับศักดิ์ต่างกัน และความไม่สามัคคีกันนี้เองต่อมาอาณาจักรแห่งนี้ได้รับการรุกรานจากอาณาจักรเมืองมาหลวงอย่างต่อเนื่อง ดังเช่น การตกเป็นเมืองขึ้นในระหว่างปี พ.ศ.1857 – 1915 หรือการตกเป็นเมืองขึ้นของราชสำนักตองอูในสมัยของพระเจ้าบุเรงนอง

8. **ตำนานเมืองเมา**¹⁷ กล่าวถึงอาณาจักรเมืองหมอกขาวมาหลวง¹⁸ ที่มีชื่ออีกว่า เมืองโกสัมพี มีต้นกำเนิดจากกรณีที่น่างอักรมหะสิทรงครรภ์แก่ได้ถูกนกคิห์สติลคิ์โอบไปเพราะคิดว่าเป็นก้อนเนื้อเพราะห่มผ้ากำมะหยี่สีแดงนอนผิงแดดเพราะครั้นเนื้อครั้นตัว หมายจะกินนางหากแต่นางได้ส่งเสียงดังกนั้นจึงหนีไป ทิ้งนางไว้บนคาบไม้จั่ว จนนางคลอดบุตรเป็นชาย สองแม่ลูกก็อาศัยอยู่บนต้นจั่วต่อมา จนวันหนึ่งฤาษีชื่อ อาลากัปปฤาษีได้มาพบและได้ฟันไม้เป็นบันไดพาดเพื่อนำสองแม่ลูกลงมา ด้วยเหตุที่เอาไม้พาดนี้จึงเป็นที่มาของชื่อลูกชายว่า “ขุนแสงอู” ต่อมาพระอินทร์ได้มอบพิณวิเศษให้ จึงเรียกว่า “ขุนแสงอูตั้ง” โดยหากคิดเมื่อใดบรรดาช้างป่าจะมาหา จนวันหนึ่งขุนแสงอูตั้งได้ขอร้องให้ช้างป่าพาไปเมืองโกสัมพี ซึ่งขณะนั้นเจ้าเมืองสิ้นแล้ว ขุนแสงอูตั้งจึงได้เป็นเจ้าเมืองแทนต่อไป

การที่นางถูกนกโอบขึ้นไปบนอากาศ ผ่าแดดลมมากกลางทาง เกิดอาการวิงเวียนเพราะเมาแดด เมาลม ณ ที่นั้นต่อมาจึงถูกเรียกว่า เมืองเมา และได้เพี้ยนเสียงกลายเป็นเมืองมา¹⁹

¹⁷ ดูเพิ่มเติมใน เรณู วิชาศิลป์, เรื่องเดิม, หน้า 37-45.

¹⁸ หมายถึงเมืองที่มีหมอกคลุมเมืองอยู่ตลอดทั้งปี เนื่องจากมีอากาศหนาวเย็น

¹⁹ เป็นอิทธิพลการออกเสียงในภาษาจีนที่เดิมออกเสียงสั้น แล้วมากลายเป็นสระเสียงยาว